

[redacted] J
[redacted] J
Resultaten van een verkennende inventarisaties en
aanbeveling ten aanzien van het sparen van populaties

[redacted] J

[redacted] J

3 maart 2010

Documenttype: Rapportage

Titel: De Zeggekorfslak in het Natura2000-gebied 'De Olde Maten' en de 'Veerslootlanden' in Overijssel. Resultaten van verkennende inventarisaties en aanbeveling ten aanzien het sparen van populaties

Projectnaam: Olden-Mate-01

Uitvoerder: [REDACTED] J

Veldwerk: [REDACTED] J
 Verslaglegging: [REDACTED] J
 Foto's: [REDACTED] J
 Opmaak: [REDACTED] J

Datum: 1-3-2010

Contactpersonen: [REDACTED] J

Kader: Vergravingen in de Olde Maten en behoud Zeggekorfslak-populaties

Foto's kapt:

Disclaimer: [REDACTED] J kan niet aansprakelijk worden gesteld voor eventuele schade die voortkomt uit maatregelen die op basis van deze rapportage zijn of worden gedaan.

© 2010 [REDACTED] J Niets uit deze uitgave mag worden verveelvoudigd en/of openbaar gemaakt door middel van druk, fotokopie, microfilm of op welke andere wijze dan ook, zonder voorafgaande schriftelijke toestemming van [REDACTED] J. Gegevens uit dit rapport mogen niet door anderen worden gepubliceerd of in een database worden opgenomen.

[REDACTED] J
 [REDACTED] J
 [REDACTED] J, [REDACTED] J, [REDACTED] J
 T [REDACTED] J
 Kvk: 41226121, BTW: NL [REDACTED] J 68.165.B01
 E-mail: [REDACTED] J
 Website (ANEMOON): www.anemoon.org
 Website HabSlak: www.anemoon.org/habslak

Inhoud

1.	INLEIDING	7
1.1	Kader	7
1.2	Stichting ANEMOON	7
1.3	De Nederlandse Malacologische Vereniging (NMV)	8
2.	ACHTERGRONDINFORMATIE ONDERZOEKSGBIED	9
2.1	Historie van het grote Overijsselse veengebied	9
2.2	Olde Maten en Veerslootlanden.....	9
3.	ACHTERGRONDINFORMATIE ZEGGEKORFSLAK.....	11
3.1	Herkenning.....	11
3.2	Leefwijze	11
3.3	Leefgebied in Nederland (algemeen)	12
3.4	Vegetatietypen	13
3.5	Zeggekorfslak in Europa en Nederland	15
3.5.1	Voorkomen in Europa	16
3.5.2	Voorkomen in Nederland	17
3.6	Populatiedichtheden en wijze van verspreiden	18
4.	ALGEMENE BEDREIGINGEN EN BEHEER.....	19
4.1	Bedreigingen	19
4.2	Adviezen mbt beheersmaatregelen.....	21
5.	VELDONDERZOEK IN DE OLDE MATEN	23
5.1	Methode.....	23
5.2	Veldwerk.....	23
6.	RESULTATEN VAN HET VELDONDERZOEK	25
6.1	Voorkomen in Olde Maten en Veerslootrietlanden.....	25
6.2	Waardplanten.....	25
6.3	Omliggende gebieden Olde Maten	25
6.4	Overige fauna	25

7.	CONCLUSIES	27
8.	AANBEVELINGEN	29
8.1	Algemene aanbevelingen	29
8.2	Specifieke aanbevelingen	29
8.3	Aanbevelingen mbt vervolgonderzoek	30
9.	DANKWOORD	31

1. Inleiding

1.1 Kader

Binnen niet al te lange tijd zullen in het natuurgebied 'de Olde Maten', gelegen in de provincie Overijssel, ingrijpende herinrichtingswerkzaamheden plaatsvinden. Deze werkzaamheden hebben betrekking op twee verschillende projecten. Eén project betreft het realiseren van een ecologische verbinding met De Wieden in de vorm van een zogenaamde natte as. Het gaat hierbij om vergravingen van waardevolle oevers van de Olde Matensloot, de oostoever van de Stadswijkvaart (het deel dat langs de Vrijstaat loopt), alsmede een deel van de zuidoever van de Kostverlorenstreng en Kloosterzielstreng. Voor het andere project zullen daaropvolgend alle boksloten (in fasen) opgegraven worden. In totaal hebben deze boksloten een lengte van om en nabij de 50 kilometer.

In de periode van 27-08-2009 t/m 4-09-2009 zijn door Stichting ANEMOON inventarisaties uitgevoerd, gericht op de Zeggekorfslak *Vertigo moulinsiana* en de Platte schijfhoren *Anisus vorticulus*, een land- en een waterslak, respectievelijk opgenomen in bijlage II en IV van de Europese Habitatrichtlijn en tevens als 'kwetsbaar' vermeld op de Nederlandse Rode Lijst van het [REDACTED] J.

Dankzij deze gerichte inventarisaties is duidelijk geworden dat het betreffende natuurgebied aanzienlijke populaties herbergt van met name de Zeggekorfslak.

Indien werkzaamheden op de voorgenomen wijze zullen plaatsvinden, betekent dit dat in de Olde Maten vrijwel het gehele biotoop van de Zeggekorfslak zal verdwijnen. In het zuidelijke deel van de Olde Maten hebben reeds ingrijpende werkzaamheden plaatsgevonden. Daarbij zijn de verlande sloten opgegraven. Inmiddels kon geconstateerd worden, dat de daar voorkomende (bij de beheerders bij aanvang van de inventarisatie nog onbekende) populaties van de Zeggekorfslak nu reeds geheel zijn verdwenen.

[REDACTED] J en de [REDACTED] J maken zich grote zorgen over de negatieve impact die de geplande werkzaamheden hebben op de diverse bijzondere weekdiersoorten die in het gebied voorkomen en op de Zeggekorfslak in het bijzonder. Op 12 september 2009 is daarom een aangetekende brief aan de Dienst Landelijk Gebied (DLG) en de Provincie Overijssel verzonden, waarin beide organisaties hun bezorgdheid uitspraken (bijlage 2).

Op 9 november 2009 ontvingen we een brief van DLG (bijlage 3) dat de uitvoering van de plannen zodanig zullen worden uitgevoerd dat van de bestaande natuurwaarden van het gebied zo veel mogelijk intact gelaten worden.

[REDACTED] J is geen beschermingsorganisatie, maar stelt zich wel ten doel de kennis over de Zeggekorfslak zodanig beschikbaar te stellen, dat het voor beheerders mogelijk is deze soort zo goed mogelijk te beschermen. Om die reden heeft [REDACTED] J een rapport samengesteld, waarin zoveel mogelijk kennis over de Zeggekorfslak is samengevat, kennis die specifiek betrekking heeft of kan hebben op de populaties van deze soort in de Olden Mate. Met deze informatie en de daaruit voortkomende aanbevelingen kunnen de populaties zoveel mogelijk worden gespaard.

1.2

[REDACTED] J
Sinds 1994 wordt landelijk verspreidingsonderzoek uitgevoerd naar Nederlandse weekdieren. Het meeste onderzoek wordt uitgevoerd in het kader van het landelijke Atlasproject Nederlandse Mollusken (ANM), gecoördineerd door [REDACTED] J heeft onder meer tot doel het landelijke verspreidingsbeeld vast te leggen van alle weekdieren in Nederland. Daarnaast worden echter ook regelmatig gerichte inventarisaties uitgevoerd door medewerkers van de Stichting en van het hieraan gelieerde onderzoeksbureau Metridium. Onder de Nederlandse Weekdieren (mollusken) vallen alle slakken, mossels, inktvissen, keverslakken en stootandjes van het zoute, brakke en zoete water, alsmede alle terrestrische

soorten (landslakken). Gezamenlijk betreft het ca. 500 soorten. In 2004 is als deelproject van het ANM het zogenaamde HabSlak-project van start gegaan, waarbij zeer specifieke, soortgerichte inventarisaties worden uitgevoerd naar mollusken die zijn opgenomen in de Habitatrichtlijn. Het gaat hierbij met name om de Stroommossel *Unio crassus*, de Nauwe korfslak *Vertigo angustior*, de Zeggekorfslak *Vertigo moulinsiana*, de Platte schijfhoren *Anisus vorticulus* (alsmede in voorkomende gevallen om de middels de Faunawet beschermde Wijngaardslak *Helix pomatia*). Naast het inventariseren en vastleggen van coördinaten van vindplaatsen, staat ook het verzamelen van ecologische kennis centraal, evenals het uitbrengen van gevraagde en ongevraagde adviezen met betrekking tot beheer en bescherming van de betreffende soorten. Door de jaren heen zijn een groot aantal inventarisaties en onderzoeken uitgevoerd, waarbij zeer veel kennis en inzicht is verworven over de verspreiding en ecologie van soorten van de Habitatrichtlijn en andere slakkensoorten (zie www.anemoon.org/natura-2000).

1.3 De Nederlandse Malacologische Vereniging (NMV)

De [REDACTED] is opgericht in 1934 en telt vele honderden leden in binnen- en buitenland. De vereniging bestaat zowel uit professionals als amateurs/liefhebbers, waaronder biologen die aangesloten zijn bij onder meer Museum Naturalis, het Zoölogisch Museum Amsterdam en/of diverse andere officiële instanties en onderzoeksorganisaties.

¹⁾ Malacologie is de studie van mollusken (week- of schelpdieren), zowel zeemollusken, als zoetwatermossels en -slakken en landslakken. De NMV heeft als doel de studie van weekdieren te bevorderen, zowel wereldwijd als in Nederland.

2. Achtergrondinformatie onderzoeksgebied

2.1 Historie van het grote Overijsselse veengebied

De streek in het noordwesten van Overijssel maakt deel uit van het grote Overijsselse veengebied. Tot enkele eeuwen na het begin van onze jaartelling bestond het gebied uit moeilijk toegankelijke, ongecultiveerde venen, met hier en daar kleiner riviertjes die vanuit de hoger gelegen zandgronden in het oosten naar de lager gelegen gebieden in het westen en Zuiderzee uitwaaierden. In de vroege Middeleeuwen begon men het gebied te ontsluiten en te ontginnen. Aan het eind van de Middeleeuwen was vrijwel al het moerasbos gekapt. Voor het winnen van brandstof ging men over tot het steken van veen (droge vervening) en later tot het baggeren van veen (natte vervening). Een groot deel werd getransporteerd naar de omliggende steden en naar Hollandse steden, waaronder Amsterdam. Turfwinning is voor de streekbewoners lang de belangrijkste manier van broodwinning geweest. Door de grootschalige vervening ontstond een afwisseling van petgaten (weren) waar het veen was uitgegraven en legakkers (ribben), waarop de turven te drogen werden gelegd. Door wind- en waterwerking spoelden de legakkers in de loop der tijd weg en zijn de talrijke plassen in De Wieden ontstaan. In de Weerribben heeft een degelijke afslag van legakkers niet of nauwelijks plaatsgevonden. Vervening heeft hier pas veel later plaatsgehad. Dankzij inmiddels toegepaste strenge regelgeving voor vervening, kon men voorkomen dat wind en water vrij spel kregen. De petgaten in de Weerribben verlandden en er ontstond opnieuw moerasbos. De Olde Maten zijn kleinschalig verveend, waarbij vervening veelal heeft plaatsgevonden in de boksloten. In een deel van de boksloten werd meer verveend dan in de andere, waardoor er een grote variatie is ontstaan in breedte van boksloten en landerijen (slagen). In de Veerslootlanden heeft geen vervening plaatsgehad.

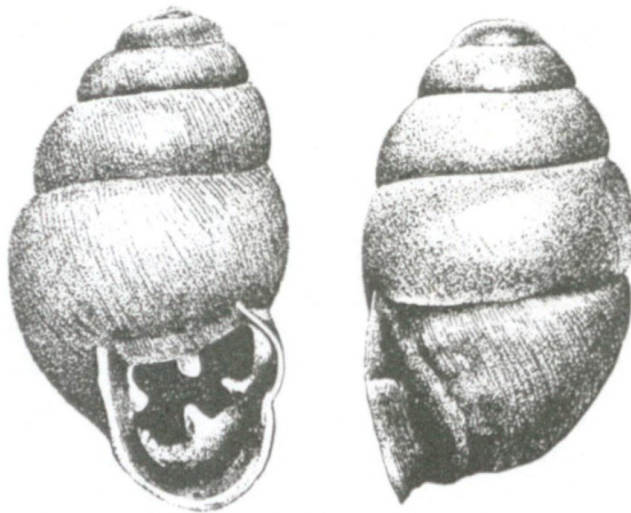
Aan de grootschalige vervening kwam rond 1860 een einde. Vervening ging op kleine schaal nog tot in de 20^e eeuw door, met een kleine opleving tijdens WO II. Het huidige landschap van het gebied van de Wieden en Weerribben en Olde Maten is dus het resultaat van eeuwenlange menselijke beïnvloeding van de natuur.

2.2 Olde Maten en Veerslootlanden

Het Natura 2000 gebied de Olde Maten en De Veerslootlanden ligt ten oosten van het Zwarte water, tussen de dorpen Zwartsluis en Hasselt in het westen en de dorpen Staphorst en Rouwveen in het oosten. Het totale gebied heeft een oppervlakte van 993 hectare. Het gebied is in eigendom van bij verschillende partijen. Het grootste deel is in beheer bij Staatsbosbeheer. Daarnaast is een deel van de gronden in eigendom van agrariërs en andere particulieren.

De Olde Maten is een laagveengebied met langgerekte kavels grasland, verlande petgaten en verlande boksloten. Het betreft een zogenaamd slagenlandschap. De vegetatie van de verlande petgaten en boksloten bestaat vooral uit bos met Zwarte els, struweel van Grauwe wilg, Riet en grote zeggenvegetaties. Het gebied herbergt belangrijke natuurwaarden. De verlandende petgaten en boksloten en ruige oeverzones zijn onder meer van belang voor Gerande oeverspin, Moerassprinkhaan, Dwergmuis, Dwergspitsmuis, Waterspitsmuis, Dikke korfslak en Zeggekorfslak. Ook allerlei specifieke moeras- en rietvogels komen hier tot broeden. Vooral de koppen van de percelen en de mondingen van de sloten aan de brede vaarten zijn van belang voor de Grote modderkruiper, vanwege de in ruime mate aanwezige zeggen- en rietkraggen waarin deze vissoort graag schuilt.

De Veerslootlanden wordt gekenmerkt door meer open weidegebied. In het westen treffen we veenbodems die aan de oostkant overgangen hebben naar klei en zandbodems. Het poldergebied is van groot belang voor slakken als de Platte schijfhoren en vissen als Bittervoorn en Grote modderkruiper. Het reservaat de Veerslootlanden heeft een meer besloten karakter. Hier zijn enkele kapitale blauwgraslandjes aanwezig, beschut gelegen tussen bos met Zwarte elzen. Hier komt van de vogelsoorten onder meer de zeldzame Grauwe klauwier voor, alsmede de Zilveren maan, een zeldzame vlindersoort.

Figuur 3. De Zeggekorfslak *Vertigo moulinsiana*

3. Achtergrondinformatie Zeggekorfslak

3.1 Herkenning

De Zeggekorfslak *Vertigo moulinsiana* [J], 1849) is een kleine landslak met een korfvormig huisje van maximaal 3,0 mm hoog en 1.7 mm breed. Het huisje telt tot vijf windingen die geleidelijk in grootte toenemen. De kleur van het huisje is lichtbruin. De laatste winding is opvallend sterk opgezwollen. Het huisje is rechtsgewonden. Dit wil zeggen dat de omgangen of windingen vanaf de top tegen de klok indraaien. Van de Nederlandse vertegenwoordigers van het geslacht *Vertigo* is de Zeggekorfslak duidelijk het grootst. In de mond van het volgroeide huisje bevinden zich 4-5 tanden. Uit controle van determinaties blijkt dat de Zeggekorfslak het meest wordt verward met de Dwergkorfslak *Vertigo pygmaea* en soms ook met de Dikke korfslak *Vertigo antivertigo* en de Ruwe korfslak *Columella aspera*. De Ruwe korfslak en de Dwergkorfslak worden regelmatig en de Dikke korfslak zelfs vaak in dezelfde biotoop gevonden als de Zeggekorfslak. Net als de Zeggekorfslak zijn ze vaak in de vegetatie en/of op de bladeren van planten aanwezig. Het huisje van de Zeggekorfslak heeft de meeste overeenkomsten met dat van de Dwergkorfslak, dat eveneens lichtbruin is en een overlap heeft in het aantal tanden (4-7) in de mondopening van het huisje. De Dwergkorfslak is echter kleiner, de laatste winding is minder opgezwollen en de indeuking van de rechter mondrand is minder duidelijk. Verwisseling met de Ruwe korfslak en Dikke korfslak komen, bij goede observaties, minder snel voor.

3.2 Leefwijze

De Zeggekorfslak is een hermafrodiët. Dat wil zeggen dat de dieren zichzelf in principe zouden kunnen bevruchten, maar in de regel gebeurt dit zelden. Bevruchting vindt vooral over en weer plaats tussen 2 individuen. De top van de voortplanting ligt in de (na)zomer. De dieren komen zowel juveniel als volwassen de winter door. De slakken verblijven het hele jaar door in de vegetatie op de bladeren, of in de scheden van bladeren van planten. De betreffende vegetaties kunnen zowel op het land als in het water groeien. Contact met de bodem, zoals voor andere inheemse vertegenwoordigers van het geslacht *Vertigo* vereist, heeft de Zeggekorfslak niet nodig. De dieren leven veelal in 'familiegroepjes' (clusters). Meestal zijn deze groepjes kleiner dan tien exemplaren, maar onder gunstige omstandigheden kan dit oplopen tot enkele tientallen exemplaren. In zulke groepjes leven dieren uit alle leeftijdscategorieën. Verondersteld wordt dat de dieren zich voeden met micro-schimmels (roesten), algen en mogelijk bacteriën die zich op de bladen bevinden. In de winter, tijdens vorstperioden, verkeren de dieren in rusttoestand. Ze hechten zich met behulp van een slijmvliesje aan de waardplanten. Indien de temperatuur aanzienlijk boven het vriespunt komt, worden de dieren ook in de wintermaanden actief en zijn ze dan ook overdag kruipend in de vegetatie waar te nemen [J], 2008). Ook in de zomermaanden tijdens droge warme perioden, verkeren de dieren in rusttoestand. Zoals de meeste slakken zijn ze vooral actief tijdens perioden van regen en in de nacht.

Waardplanten

De Zeggekorfslak is een plantenbewonende soort met een uitgesproken voorkeur voor grote zeggensoorten. In Nederland leven de dieren veruit het meest op Moeraszegge, Oeverzegge en Pluimzegge. Grote zeggesoorten als Scherpe zegge, Stijve zegge en Hoge cyperzegge worden veel minder vaak als waardplant uitgekozen. Behalve op zeggeplanten is de soort op enkele tientallen andere plantensoorten aangetroffen. In de meeste gevallen gaat het hierbij om plantensoorten die in de nabijheid van zeggenvegetaties groeien waarover ze zich (bijvoorbeeld tijdens langdurige natte weeromstandigheden) verder verspreiden. Het betreft in deze gevallen geen echte waardplanten. Uit het onderzoek van de afgelopen jaren is duidelijk geworden dat ook plantensoorten als Galigaan, Liesgras, Lisdodde, Riet en Grote egelskop geschikte waardplanten kunnen zijn. Op diverse plaatsen in ons land leven populaties Zeggekorfslakken in vegetaties van deze soorten, terwijl er geen Zeggen in de directe nabijheid groeien. Ook uit andere Europese landen zijn deze plantensoorten als waardplant bekend (zie verder 3.4).

3.3 Leefgebied in Nederland (algemeen)

In Nederland wordt de Zeggekorfslak in een vrij uiteenlopende reeks aan biotopen gevonden. Deze zijn niet altijd even eenvoudig te classificeren. De biotopen zijn meestal open, maar ook in half-open biotopen is Zeggekorfslak regelmatig aanwezig. Het aantal waarnemingen in bossen met een sterke schaduwval is beduidend minder. Laagveengebieden hebben in ons land een overduidelijke voorkeur. Het aantal waarnemingen op kleibodems is beduidend lager en op zandgronden. Het kan zowel (zeer) eutrofe als mesotrofe biotopen betreffen, met of zonder kwelinvloeden. Van belang is dat deze bodems gedurende het gehele jaar nat en kalkhoudend zijn en ze moeten bovendien reeds lange tijd zeer extensief beheerd worden.

Bossen

Bronbossen: in Zuid-Limburg en Twente liggen de leefgebieden onder meer in bronbossen in beekdalen, op de overgang van naar hogere gronden waar kwel optreedt. Leefgebieden komen voor in elzenbroekbossen met een ondergroei van grote zeggensoorten.

Kwelmoerasbossen: in de Vechtstreek en de Lendevallei is de soort diverse malen in kwelmoerasbos aangetroffen. Deze biotoop vertoont veel overeenkomsten met de bronbossen van Zuid-Limburg. Alleen zijn deze bossen van jongere leeftijd en liggen ze in laagveengebieden. De kenmerkende en bijzondere flora en fauna van bronbossen ontbreekt in deze bossen. Vanwege de zurige bodems is een hoge kwelintensiteit van levensbelang voor de Zeggekorfslak. Dankzij de zuurbufferende werking van de kalkrijke kwel, kunnen kalkhoudende, mesotrofe tot eutrofe milieus ontstaan (J, 2008). Het betreft vooral licht beschaduwde, relatief soortenarme Elzenbossen, met een dominante ondergroei van Moeraszegge of Oeverzegge.

Oever en verlandingsvegetaties

Verlandingsvegetaties hebben een drijvend karakter, omdat ze niet op vaste bodems groeien. In grootschalige laagveenmoerasgebieden zijn deze vegetaties het beste ontwikkeld en het betreft meestal ongestoorde vegetaties in meren, plassen en petgaten. Pluimzegge en Moerasvaren zijn vaak dominant aanwezig. Afhankelijk van het stadium waarin deze verlandingsvegetaties zich bevinden, treffen we soorten als Moeraszegge, Bitterzoet, Moeraswalstro, Moerasvergeet-mij-niet, Watermunt, Melkeppe, Grauwe wilg, Zwarte els of Zachte berk. In de (buiten)rand groeit vaak Kleine lisdodde. In enkele laagveengebieden treedt Galigaan op als verlandingsvegetatie. De hoogste dichtheden Zeggekorfslakken worden aangetroffen onder voedselrijke omstandigheden. Aanvoer van kalkhoudend, voedselrijk water in laagveengebieden via kanalen en rivieren, is van groot belang voor de Zeggekorfslak. Ook in oude boezems en langs brede vaarten die zeer extensief beheerd worden, kunnen verlandingsvegetaties goed ontwikkeld zijn. Indien in agrarische gebieden het slootbeheer gestaakt wordt, kunnen deze vegetaties zich ook in sloten ontwikkelen, waarna de Zeggekorfslak zich daar kan vestigen.

Oevervegetaties

Oevers van meren, plassen, petgaten, boezems, vaarten, kanalen en sloten: al deze biotopen zijn vrijwel steeds door toedoen van mensen ontstaan of mede gevormd. Ze zijn zeker niet eenduidig en kunnen onderverdeeld worden in allerlei typen. De vegetaties groeien zowel op 'vaste' harde, als op zachte veen- en kleibodems. Belangrijkste voorwaarde is dat de bodems permanent nat zijn of plasdras staan. In laagveen moerasgebieden betreft het vaak een tamelijk soortenarmere lintvormige vegetatie van moeraszegge, vooral langs rietlandpercelen of randzones van moerasbosjes. Verder treffen we deze vegetaties langs meren, plassen, vaarten, kanalen en sloten onder mesotrofe tot eutrofe kalkhoudende omstandigheden. In gebieden met kleibodems treedt Oeverzegge veel vaker op dan in veengebieden. Ook in kleigebieden zijn deze vegetaties veelal relatief soortenarm, maar het kan ook gevarieerde vegetaties betreffen.

Oever en verlandingsvegetaties van rivieren

Een groot verschil met de hiervoor genoemde leefgebieden is dat het in deze gebieden van oorsprong om natuurlijke biotopen gaat en dat ze overwegend op kleibodems te vinden zijn. Het gaat dan ook om oude tot zeer oude rivierarmen en riviertjes. Enkele voorbeelden zijn De Rotte bij Rotterdam en De Lende en De Tjonger in Friesland. Belangrijkste voorwaarde voor het voorkomen van de Zeggekorfslak in deze gebieden is dat ze sinds lange tijd zeer extensief beheerd worden. In het stroomgebied van onze grote rivieren, inclusief het zoetwatergetijdengebied, zijn vooralsnog geen populaties vastgesteld. Mogelijk bieden deze gebieden, waar in de wintermaanden waterstanden geregeld langdurig hoog kunnen zijn, onvoldoende goede leefmogelijkheden voor de soort.

3.4 Vegetatietypen

Onderstaand zijn de belangrijkste vegetaties voor de Zeggekorfslak opgesomd. Het betreft een voorlopige indeling. Aanvullend onderzoek naar de vegetatietypen waarin de Zeggekorfslak voorkomt blijft gewenst. De vegetaties zijn ingedeeld volgens 'De Vegetatie van Nederland', -delen 2 en 5- (resp.: Schaminée, Weeda & Westhof, 1995; Schaminée, .

Klasse 8: Rietklasse – PHRAGMIMETEA

De meeste vegetaties waarin de Zeggekorfslak gevonden is, behoren tot deze klasse. Ze komen voor in min of meer eutrofe moerassen, waarin het grondwater permanent of althans bijna het gehele jaar boven het maaiveld staat. Onderstaand zijn de typen weergegeven die van belang zijn voor de Zeggekorfslak:

- CARICION GRACILIS Neuhäusl 1957 (type 8Bc) - Verbond van Scherpe zegge

Vegetaties die tot dit verbond behoren, komen vooral voor in eutroof, zoet tot zwak brak water, vooral op minerale grond, met name klei, maar ook op veen.

- CARICETUM RIPARIAE De Soó 1928 (type 8Bc1) – Oeverzegge-associatie

Dit is voor Nederland het op één na belangrijkste vegetatietype voor de Zeggekorfslak. Leefgebieden betreffen vooral oevers van riviertjes boezems, vaarten, kanalen, plassen en meren. Het type komt vaker voor op kleibodems dan op veenbodems en groeit onder voedselrijke tot zeer voedselrijke omstandigheden. De dichtheden van de Zeggekorfslak in deze vegetaties zijn geregeld groot: ze kunnen oplopen tot over de 300 exemplaren per vierkante meter.

- CARISETUM GRACILIS Almquist 1929 (type 8Bc2) - Associatie van Scherpe zegge

De Zeggekorfslak is van deze gemeenschap bekend uit de Hoge boezems van Kinderdijk. Dit vegetatietype (b)lijkt niet van groot belang te zijn. Een reden daarvoor kan zijn dat Scherpe zeggevegetaties in de wintermaanden vaak bovengronds afsterven en de bladen smal zijn. Alhoewel geregeld gezocht is naar de Zeggekorfslak op deze plantensoort is de soort in de loop van het verspreidingsonderzoek vaak genegeerd. Nader onderzoek naar het belang van dit vegetatietype is dus wel gewenst.

- CARICION ELATAE Koch 1926 (type 8Bd) - Verbond van Stijve zegge

De vegetaties die tot het verbond van Stijve zegge behoren betreffen verlandingsgemeenschappen in stilstaand water van laagveenmoerassen, duinvalleien en oude rivierarmen. Onderstaande associaties binnen dit verbond zijn van belang voor de Zeggekorfslak.

CLADIETUM MARISCI Allorge ex Zobrist 1935 (type 8Bd1) - Galigaan-associatie

Het betreft een tamelijk zeldzaam vegetatietype en het is daarom niet verwonderlijk dat de soort slechts in beperkte mate in dit type vegetatie is aangetroffen, ondanks gericht en uitgebreid onderzoek naar het voorkomen in deze vegetaties. Tot op heden is de soort alleen in het Vechtplassengebied en de Weerribben in de Galigaanvegetaties aangetroffen. In het Vechtplassengebied veruit het meest. Hier is de Zeggekorfslak in vier deelgebieden aangetroffen. Vooral in het Hol, waar Galigaan een sterke positie heeft in verlandingsvegetaties, zijn diverse populaties geteld. Op plaatsen waar geen grote zeggen

groeien, vormt *Galigaan* een geschikte waardplant. Nooit konden in *Galigaan*-vegetaties grote dichtheden worden waargenomen. Steeds betrof het minder dan 50 exemplaren per vierkante meter.

- *CARICETUM PANICULATAE* Wangerin ex Rochow 1951 (type 8Bd2) – *Pluimzegge-associatie*

De Zeggekorfslak is veelvuldig in dit vegetatietype aangetroffen, bijvoorbeeld langs oevers van riviertjes, vaarten, sloten meren en plassen, in zowel klei als veengebieden. Het belang van dit vegetatietype voor de soort is dus zeer groot. In veel gebieden in ons land vormen de pollen namelijk 'overlevingseilanden' omdat deze massieve pollen veelal niet gemaaid worden. Met name in zeer voedselrijke en voedselrijke gebieden zijn de dichtheden geregeld groot en kunnen deze in de meest gunstige gevallen oplopen tot circa 300-500 exemplaren per pol. In Hollands-Ankeveen werd een maximaal aantal van 24 exemplaren in één bladschede aangetroffen. In pluimzeggevegetaties die onder tamelijk voedelarme omstandigheden groeien, ontbreekt de Zeggekorfslak. In veengebieden wordt dit vegetatietype in de successie meestal voorafgegaan door het *Thelypterido-Phragmitetum* en gevolgd door het *Alnion glutinosae*.

- *CARICETUM ELATAE* Koch 1926 (type 8Bd3) - *Associatie van Stijve Zegge*

Alleen in de Weerribben en de Olde Maten is de Zeggekorfslak van dit vegetatietype bekend. Het belang lijkt vooralsnog gering. Dichtheden groter dan 50 exemplaren per vierkante meter zijn tot op heden niet aangetroffen.

Rompgemeenschappen van de Rietklasse

De Zeggekorfslak is aangetroffen in diverse tot de Rietklasse te rekenen Rompvegetaties. Het gaat vaak om verstoorde vegetaties waarin bepaalde soorten een dermate hoge abundantie hebben dat ze alleen negatief ten opzichte van andere eenheden karakteriseren. Dergelijke vegetaties worden als rompgemeenschap geclassificeerd. De Zeggekorfslak is in de volgende rompvegetaties van de Rietklasse aangetroffen:

- *RG Carex acutiformis* (Moeraszegge)

Veelal betreft het zoomvegetaties van oevers van allerlei typen wateren. Langs oevers van rietlanden en broekbossen komt deze vegetatie veelvuldig voor. Moeraszeggevegetaties zijn duidelijk de belangrijkste vegetaties voor de Zeggekorfslak. Veruit de meeste waarnemingen in ons land zijn op Moeraszegge gedaan. Dichtheden in deze vegetaties zijn vaak hoog. In bijzondere gevallen, zoals in polder De Gagel in Utrecht, kunnen ze oplopen tot meer dan 500 exemplaren per vierkante meter (500-1000 exemplaren, mogelijk meer).

- *RG Glyceria maxima* (Liesgras)

De Zeggekorfslak wordt in toenemende mate vastgesteld in Liesgras-vegetaties. De soort is onder meer in de Vechtstreek, De Lendevallei, de Wieden en het Leekstermeer aangetroffen in dit vegetatietype. Het betreft bijvoorbeeld polders waar in het kader van natuurontwikkeling het waterpeil verhoogd is en de vegetaties plasdras zijn komen te staan. Ook komen deze vegetaties voor langs lage oevers van riviertjes, plassen en meren. In alle gevallen betreft het voedselrijke tot zeer voedselrijke standplaatsen. De dichtheden van de Zeggekorfslak zijn hier in de regel laag, maar kunnen soms oplopen tot 300-400 exemplaren per vierkante meter. Het exacte belang van dit type moet nog verder uitgezocht worden. Vooralsnog lijkt het belang hooguit matig te zijn.

- *RG Typha latifolia* (Grote Lisdodde)

Net als in liesgrasvegetaties, wordt de soort in toenemende mate in Grote lisdodde-vegetaties aangetroffen, bijvoorbeeld in de Vechtstreek en in De Brandemeer in Friesland. De meeste populaties in deze vegetatie zijn vastgesteld in natuurontwikkelingsgebieden. In de Vechtstreek betrof het een 'massavegetatie' in voormalig poldergebied waar het waterpeil flink omhoog was gebracht en in De Brandemeer in Friesland betrof het recent gegraven ondiepe petgaten. Hoewel de dichtheden meestal laag zijn, werd in een ondergelopen weiland in de Vechtstreek éénmaal een dichtheid geschat van enkele honderden exemplaren per vierkante meter. Gemeenschappen die gedomineerd worden door Grote lisdodde komen voor in eutrofe wateren.

Klasse 39: Klasse der Elzenbroekbossen - ALNETEA GLUTIONOSAE

Slechts een beperkt deel van de vegetaties waarin Zeggekorfslak gevonden is behoort tot deze Klasse. We noemen de volgende vegetaties:

- *THELYPTERIDO-ALNETUM* Klika 1940 (type 39Aa1) - Moerasvaren-Elzenbroekverbond

Dit vegetatietype betreft onder meer randzones van Elzenbossen en verlandingsvegetaties in sloten en vaarten van Elzenbossen. In laagveenmoerassen vindt op deze plekken vaak jonge bosvorming plaats. In deze gevallen is er sprake van een recentelijke successie van het *Caricetum paniculatae* (Pluimzegge-associatie) naar het *Alnion Glutinosae* (Elzenverbond). We treffen de Zeggekorfslak dan vooral aan in kalkrijke kwelsituaties met oever-, moeras- en pluimzegge in de ondergroei. Zolang er veel licht toetreedt, blijft het vegetatietype geschikt. Sterk beschaduwde delen worden veelal gemeden. In licht- tot half beschaduwde elzenbossen met zeer veel voedselrijke kwel, kunnen grote populaties voorkomen met dichtheden tot over de 300 exemplaren per vierkante meter. In latere stadia van successie wordt ze steeds minder geschikt.

Subassociaties

Binnen het *Thelypterido-Alnetum* worden drie subassociaties onderscheiden. De volgende zijn van belang voor de Zeggekorfslak:

- *Thelypterido-Alnetum Typicum*

Moerasvaren en Moeraszegge bereiken hier hun optimum. Deze gemeenschap volgt in de successie direct op het struweelstadium met het *Salicion cinerea* (verbond der wilgenbroekstruwelen). Vooral in grootschalige laagveengebieden wordt de Zeggekorfslak geregeld in dit vegetatietype aangetroffen.

- *Caricetosum ripariae*

Dit type betreft eenvormige, soortenarme licht beschaduwde broekbossen of randzones daarvan, met een open struiklaag van *Salix cinerea*. *Carex riparia* domineert de ondergroei. In de Vechtstreek waar de Zeggekorfslak in dit vegetatietype aangetroffen is, treedt vaak voedselrijke kwel op. Dichtheden van de Zeggekorfslak kunnen soms verassend hoog zijn en oplopen tot over de 300 individuen per vierkante meter.

- *CARICI ELONGATAE-ALNETUM* Koch 1926 (type 39Aa2) - Elzezegge-associatie

Voorals in Zuid-Limburg wordt de Zeggekorfslak in dit vegetatietype aangetroffen. Op Elzenzegge *Carex elongata* zelf, is de Zeggekorfslak echter nimmer aangetroffen. Vermoedelijk zijn de delen waar Elzenzegge abundant optreedt te zuur. De Zeggekorfslak komt in dit vegetatietype meestal in lage dichtheden voor, doorgaans plaatselijk in stukken vegetatie met moeraszegge op plekken met kalkrijke kwel. In het zuidelijke deel van het Naardermeer, maar ook op enkele andere plaatsen in het Vechtplassengebied, zoals de Oostelijke Binnenpolder van Tienhoven, is de Zeggekorfslak in deze vegetaties aangetroffen. In gevallen met sterke kwel, zoals in de Oostelijke polder van Tienhoven werden soms zelfs dichtheden geteld van meer dan 300 individuen per vierkante meter.

3.5 Zeggekorfslak in Europa en Nederland

De Zeggekorfslak is in heel Europa zeldzaam en beschermd. In vrijwel alle Europese landen hebben de afgelopen jaren gerichte inventarisaties en karteringen plaatsgevonden. Hierdoor is een enorme toename in kennis over de verspreiding en de ecologie verkregen. De soort komt in vrijwel alle EU landen voor, maar in de meeste landen betreft het zeer kleine leefgebieden en daarbij gaat het dan ook vrijwel steeds om kleine tot zeer kleine populaties. Landen met een groot aandeel van de Europese populaties zijn Ierland, Engeland, Duitsland en Nederland. Deze landen hebben dus in het bijzonder een grote verantwoordelijkheid voor de instandhouding van de soort. De Nederlandse populaties vormen daarom een belangrijk onderdeel van het totale vastelandsareaal. Deze paragraaf geeft informatie over het voorkomen in Europa en Nederland.

3.5.1 Voorkomen in Europa

De Zeggekorfslak wordt beschouwd als een Atlantisch-Mediterrane soort. Het verspreidingsgebied strekt zich uit van Ierland tot de Kaukasus in Rusland en tot in het Noord-Afrikaanse kustgebied in het zuiden. De belangrijkste populaties bevinden zich in west- en centraal Europa. In totaal is de soort in 29 landen vastgesteld, te weten: *Algerije, Oostenrijk, Azerbeidjaan, Wit Rusland, België, Tsjechië, Denemarken, Estland, Finland, Frankrijk, Georgië, Duitsland, Hongarije, Ierland, Italië, Litouwen, Marokko, Nederland, Noorwegen, Polen, Roemenië, Rusland, Slowakije, Spanje, Zweden, Zwitserland, Oekraïne, Engeland, Griekenland.*

De Nauwe korfslak komt in de meeste Europese landen voor, maar over de precieze verspreiding is nog veel onduidelijkheid. Daarvoor zijn meerdere redenen:

- Voor alle EU-landen geldt dat het verspreidingsonderzoek nog in volle gang is
- De inventarisatie-inspanningen verschillen sterk van land tot land, omdat de beschikbare financiële middelen voor verspreidingsonderzoek van land tot land sterk verschillen. Hoewel er landen zijn waar minder onderzoek wordt gedaan dan in Nederland, zijn er ook landen waar het onderzoek duidelijk veel verder gevorderd is, zoals in Engeland en Duitsland.
- Voor meerdere landen geldt dat publicaties over de resultaten van het verspreidingsonderzoek niet gemakkelijk toegankelijk zijn.
- De inventarisatiemethoden, wijze van kwantificering en de interpretaties verschillen sterk van land tot land.
- Er is geen overeenstemming over het begrip sites. Deze term en de interpretatie ervan (zoals wat precies tot een locatie/vindplaats wordt gerekend) wordt door de Europese landen zeer verschillend geïnterpreteerd.

Wel bestaat er inmiddels voldoende informatie over het aantal 10x10km- hokken waarin de soort per land gevonden is om een globaal beeld te kunnen vormen. Op basis van beschikbare informatie op internet en literatuurgegevens, is een voorlopige vergelijking gemaakt met betrekking tot de populatiegroottes in verschillende Europese landen.

Groot-Brittannië

Vooraf in Groot-Brittannië zijn veel populaties van de Zeggekorfslak aangetroffen. Groot-Brittannië telt circa 101 10x10km-hokken waar deze soort voorkomt. Ze is vooral in het zuiden en zuidoosten van Engeland aangetroffen, voornamelijk langs rivieroeveren. Er zijn met name concentraties van populaties gevonden in het stroomgebied van de rivier Hampshire, Thames en Norfolk (Killeen, 2003). Van relatief veel plaatsen zijn grote populaties bekend, waarbij in de meest gunstige gevallen dichtheden kunnen oplopen tot over de duizend individuen per vierkante meter. Het grote aantal leefgebieden en het voorkomen van relatief veel populaties met hoge dichtheden, geven aan dat Groot-Brittannië waarschijnlijk de grootste landelijke populatie heeft binnen Europa.

Duitsland

Ook het belang van de Duitse populaties binnen Europa lijkt aanzienlijk te zijn. In totaal telt Duitsland circa 97 10x10km-hokken met leefgebieden van de Zeggekorfslak. Vooral in het noorden van het land zijn veel populaties aangetoond. Dat is met name in Meckelen-Voor-Pommeren met 235 locaties, gevolgd door Brandenburg met 105 locaties en Sleeswijk-Holstein met 90 locaties. Vooral in het Merendistrict en het op het eiland Rügen zijn veel populaties aangetroffen. De leefgebieden betreffen vooral voedselrijke wetlands, zoals oevers van meren en moerassen. In de overige delen van Duitsland is de soort zeldzaam tot zeer zeldzaam geworden (Jueg, 1990). De dichtheden zijn echter over het algemeen laag. Alleen in Baden- Württemberg en in Beieren zijn hoge dichtheden gevonden.

Ierland

In Ierland liggen concentraties van vindplaatsen in het centrale deel van het land. Ook hier worden leefgebieden van Zeggekorfslak vooral langs rivieren aangetroffen. In totaal zijn van Ierland circa. 39 10x10km-hokken bekend.

Nederland

In Nederland is de Zeggekorfslak tot op heden waargenomen in 36 10x10km-hokken, in 63 uurhokken (5x5 kilometer) en 290 km-hokken. Er zijn met name veel vindplaatsen bekend uit laagveenmoerasgebieden. Vooral in het Vechtplassengebied en in De Wieden en Weerribben bestaan grote aaneengesloten gebieden, die waarschijnlijk hun weerga in Europa niet kennen. Nederland is beduidend kleiner dan de meeste andere landen, maar indien we het voorkomen van de Zeggekorfslak wegen naar oppervlakte, kan worden gesteld dat ons land een relatief groot aantal 10x10-hokken heeft waarin de soort voorkomt (zie tabel 3.1). Daarom draagt ook Nederland een bijzondere verantwoordelijkheid voor de Zeggekorfslak.

Tabel 3.1 . Het relatieve belang van de Nederlandse XXXXXXXXXXXX t.o.v. populaties in west Europa.				
	Oppervlakte	Aantal 10x10 km-hokken	Procentueel aandeel	Relatief belang gewogen naar oppervlak
Nederland	41526	36	0,13	0,42
Ierland	84421	39	0,14	0,23
Groot-Brittannië	229850	101	0,37	0,22
Duitsland	356970	97	0,36	0,13
Totaal		272	1,00	1,00

3.5.2 Voorkomen in Nederland

In Nederland komt de Zeggekorfslak verspreid over het land voor. Inmiddels zijn leefgebieden bekend uit acht provincies. Alleen in de provincies Brabant, Zeeland, Flevoland en Gelderland is de soort nog niet vastgesteld. De belangrijkste leefgebieden liggen in onze laagveengebieden. Met name in het Vechtplassengebied in Utrecht en Noord-Holland en in het Nationaal park De Wieden en Weerribben in Overijssel, liggen zeer grote aaneengesloten leefgebieden die bolwerken voor ons land vormen.

Tijdens zeer recente inventarisaties is in Zuid-Friesland eveneens een groot, uitgestrekt leefgebied vastgesteld, dat een derde bolwerk voor ons land vormt. Het betreft hier het stroomgebied van de riviertjes De Lende en De Tsjonger of Kuinder, die hun weg door zowel klei als veengebied vinden. De Zeggekorfslak is hier over een groot traject van circa 40 km vastgesteld. Het betreft overwegend aaneengesloten leefgebied. Het verspreidingsgebied loopt vanaf het begin van de Lendevallei onder Wolvega, richting Slijkenburg, in westelijke richting en vervolgens in noordelijke richting tot onder Heerenveen. Het leefgebied heeft voorbij het gehucht Langelille een aftak naar het westen en loopt via het Tjeukermeer en de Follegasloot naar De Groote Brekken. Daarnaast is de soort inmiddels ook vastgesteld in de laagveennatuurgebieden Rottige Meente en De Brandemeer, die langs de Lende en Tjonger liggen. Buiten dit leefgebied is de Zeggekorfslak ondanks uitgebreide inventarisaties slechts op weinig plaatsen in de provincie waargenomen (o.a. enkele plaatsen in het Sneekermeergebied en ten noordwesten van het Heegermeer).

In Zuid-Holland is de Zeggekorfslak verspreid door de provincie waargenomen in negen waterrijke, overwegend laagveen-moerasgebieden.

Van oudsher is Zeggekorfslak bekend uit de provincie Limburg. Daar komt de soort verspreid voor in meerdere kwelrijke bronbossen. Doorgaans gaat het om kleine tot zeer kleine oppervlakken. De meeste vindplaatsen liggen in Zuid- en midden Limburg, maar ook in het noorden van Limburg liggen enkele vindplaatsen. Verder zijn waarnemingen bekend uit het natuurgebied Het Leekstermeer op de grens van Groningen en Drenthe en uit enkele bronbossen in Twente.

Tabel 3.2. Voorkomen van de Zeggekorfslak in de provincies		
Provincie	Aantal 10 x 10 km-hokken	Aantal Kilometer-hokken
Groningen	1	4
Friesland	7	64
Drenthe	2	6
Overijssel	10	118 (aanvullen)
Noord-Holland	4	40
Utrecht	3	13
Zuid-Holland	6	34
Limburg	7	17

Voorkomen noordwest Overijssel

Het voorkomen van de Zeggekorfslak in het noordwesten van Overijssel is al enige tijd bekend. Tijdens verkennende inventarisaties naar de Zeggekorfslak, in het kader van het Verspreidingsonderzoek-2007 naar de HR-mollusken (HabSlak-2007), is de soort voor het eerst in de nabijgelegen Wieden vastgesteld, ten zuiden van Schutsloterwijde en ten noorden van dorp Dwarsgracht. Op basis van deze waarnemingen en vanwege de enorme omvang van het gebied, werd verondersteld dat dit gebied van groot belang voor de soort zou kunnen zijn. Om dit bevestigd te krijgen is in op initiatief van [REDACTED] besloten tot nadere inventarisaties. Deze inventarisaties hebben plaatsgevonden van 2008 tot en met januari 2009 (zie verder hoofdstuk 6).

3.6 Populatiedichtheden en wijze van verspreiden

In de provincies Zuid-Holland, Utrecht, Noord-Holland en Friesland zijn op diverse locaties grote tot zeer grote dichtheden aangetroffen, van soms enkele honderden exemplaren per vierkante meter. In de meest gunstige gevallen werden 500 tot 1000 exemplaren per vierkante meter geteld. Plaatselijk werd in moeraszeggevegetaties op meerdere plekken een 20-tal exemplaren per blad geteld. Onder de meest voedselrijke omstandigheden, werden ook de grootste populaties zijn aangetroffen. Onder mesotrofe omstandigheden zijn de dichtheden overwegend laag en zijn in de regel niet groter dan enkele tientallen dieren per vierkante meter.

Over de wijze van verspreiden is nog maar weinig bekend. Verspreiding via maaibalken is wel geopperd, maar de soort heeft ook gebieden gekoloniseerd waar nooit gemaaid wordt. In de literatuur wordt geregeld verspreiding door middel van zoogdieren en vogels genoemd. Verspreiding via water lijkt echter toch de meest voor de hand liggende methode van verspreiding in Nederland. Uit proefjes is gebleken dat de slakjes dagen kunnen blijven drijven. Tijdens krachtige stormen, overstromingen of als gevolg van begrazing, zullen ongetwijfeld regelmatig levende korfslakken te water geraken. De wijde verspreiding in rivierengebieden in Europa ondersteunt deze theorie.

Een inmiddels aangetoonde manier van verspreiding is via losgeslagen of losgekomen stukken kragge met zeggevegetatie. Zowel in De Wieden als in De Weerribben werden diverse malen 'dobberende eilandjes' zeggevegetatie aangetroffen met daarin populaties Zeggekorfslakken. Onder meer via deze op drift geraakte eilandjes weet de soort zich dus te verspreiden.

4. Algemene bedreigingen en beheer

Uitgebreide inventarisaties hebben aangetoond dat de Zeggekorfslak in Nederland meer voorkomt dan vroeger werd gedacht. Duidelijk is echter wel, dat de soort vroeger aanzienlijk algemener moet zijn geweest dan tegenwoordig. Zo lijkt het erop dat de soort vroeger ook in diverse Nederlandse poldergebieden heeft geleefd, maar door intensief sloot- en slootkantbeheer waarschijnlijk geheel of grotendeels uit deze gebieden is verdwenen. Hoewel de ergste bedreiging voor de Zeggekorfslak -het dempen van moeras- voor een belangrijk deel is afgenomen, zijn er ook nu nog tal van factoren die de soort en de biotoop in Nederland bedreigen. De belangrijkste bedreigingen worden in dit hoofdstuk genoemd en omdat veel daarvan worden veroorzaakt door een bepaald beheer komen ook aanbevelingen met betrekking tot beheer in dit hoofdstuk aan bod.

4.1 Bedreigingen

Grondwateronttrekking

In gebieden waar de Zeggekorfslak afhankelijk is van kwel, wordt de soort sterk bedreigd door grondwateronttrekking. Zo is op de Gooise Stuwwal en bij Loosdrecht de intensiteit van de (kalkrijke) kwel afgenomen. In de veenpolders van de Vechtstreek beperkt het leefgebied van de Zeggekorfslak zich hoofdzakelijk tot broekbossen met een hoge kwelintensiteit. Dankzij deze kwel kunnen in deze veenpolders kalkhoudende, mesotrofe, permanent natte milieus ontstaan, die de soort nodig heeft om te kunnen leven. Door de afnemende kwel-invloeden is het voortbestaan van de populaties daar onzeker.

In Limburg, waar de Zeggekorfslak alleen voorkomt in kwelrijke bronbossen, wordt de soort eveneens bedreigd door grondwateronttrekking (mede door de bruinkoolwinning en J, 1998).

Herinrichting natuurgebieden

Vooraf bij grootschalige herinrichtingprojecten in natuurgebieden kunnen veel en belangrijke populaties verloren gaan. In de Hollands Ankeveense polder in de Vechtstreek bijvoorbeeld, is een groot areaal moerasbos gerooid en zijn petgaten gegraven voor herstel van verlandingsvegetaties. Ondanks mitigerende maatregelen, zijn hier veel en grote populaties verdwenen. In het natuurreservaat De Lendevallei in Friesland is in 2009 tijdens de herinrichting van de 37 hectare grote Catspolder een oude meander van de rivier De Lende uitgegraven. Hierdoor is leefgebied van de Zeggekorfslak verdwenen.

In het Laagveengebied van Overijssel (het gebied De Olde Maten) vormen de geplande herstelwerkzaamheden en realisatie van een natte as een grote bedreiging voor populaties aldaar. Hierbij zullen de oevers van de Olde Matensloot en de verlandde boksloten die het belangrijkste leefgebied in het natuurreservaat vormen vergraven, respectievelijk open gegraven worden. Vervolgens de meeste populaties zullen hierbij verdwijnen. In het zuidwestelijke deel van De Olde Maten is bij het opengraven van verlandde boksloten al relatief veel leefgebied verdwenen.

Maaien

De Zeggekorfslak wordt niet gevonden in gebieden die jaarlijks 'netjes' worden gemaaid. In geschikte biotopen die al vele jaren of decennia in het geheel niet worden beheerd, kunnen grote populaties van de Zeggekorfslak voorkomen. In veel situaties is 'geen beheer' gunstig voor de Zeggekorfslak. Als men genoodzaakt is wel te maaien, dan is het van belang dit gefaseerd te doen en er zorg voor te dragen dat het maaisel minimaal een paar dagen verspreid blijft liggen alvorens het wordt afgevoerd. Zo krijgen de slakken (deels) de mogelijkheid weg te komen en wordt de kans verkleind dat ze door maaien geheel uit de biotoop worden verwijderd.

Dumping maaisel

Op veel plaatsen in natuurgebieden van de Vechtstreek, maar ook elders in Nederlandse Natuurgebieden, wordt maaisel van riet en schraalgraslanden in de broekbossen gereden. Per dumping gaat het vrijwel steeds om een beperkt oppervlak, maar wanneer deze

Figuur 9. Uitrasteren van sloten prima beheersmethode voor de Zeggekorfslak

Figuur 10. In vegetatie van Grote boterbloem was Zeggekorfslak nog niet eerder waargenomen.

dumpingen op langere termijn, jaar na jaar worden voortgezet, wordt uiteindelijk een groot oppervlak moerasbos ongeschikt voor de Zeggekorfslak.

Klepelen

Klepelen is het mechanisch stukslaan van de vegetatie door snel roterende kettingen. Zowel planten als dieren worden hierbij kapot geslagen. Het klepelen van de oevervegetatie is funest voor de Zeggekorfslak (en tal van andere organismen).

Afbranden

Het afbranden van vegetatie is een zeer nadelige beheervorm voor de Zeggekorfslak, aangezien hierdoor alle in de vegetaties en op de bodem levende organismen worden gedood, waaronder Zeggekorfslakken.

Demping

Door het dempen van moerassige gebieden is sluipenderwijs veel leefgebied van Zeggekorfslak in Nederland verdwenen. Ook heden ten dage vinden nog steeds dempingen plaats in leefgebieden van de Zeggekorfslak, zei het op veel kleinere schaal. Tijdens inventarisatiewerk in de Vechtstreek in 2007 en 2008 zijn dergelijke dempingen vastgesteld in kwelmoerasbossen in de Oostelijke Binnenpolder en de Hollands Ankeveense polder, in moerasbos in het natuurgebied de Klei-Zuwe en in een brede verlandingsvegetatie van de Loenderveense plas ten Noorden van Fort Spion.

4.2 Adviezen mbt beheersmaatregelen

M.b.t. Maaien

Aangezien de Zeggekorfslak een plantenbewonende soort is, is het geregeld maaien van (zegge)vegetaties een ongunstige beheersvorm. Op plaatsen waar één of meerdere malen per jaar netjes gemaaid wordt, is de soort niet waargenomen. Echter: daar waar jaarlijks plukken of smalle zomen zeggevegetatie langs de oever gespaard blijven, kan de soort gemakkelijker overleven. Uit veldobservaties van de afgelopen jaren is gebleken dat zeggevegetaties onder een dergelijk beheer vaak vitale populaties herbergen. Zelfs in verder intensief beheerde agrarische gebieden kan de Zeggekorfslak leefgebied vinden, mits zich hier ongestoorde zeggevegetaties hebben kunnen ontwikkelen en deze agrarische gebieden nabij gebieden liggen waar de Zeggekorfslak veelvuldig voorkomt. In dergelijke gevallen geldt meestal een subsidieregeling voor extensief oeverbeheer. Door langs riet- en hooilanden de oevervegetatie te sparen, of verspreid stukken ongemaaid te laten, kan in de laagveengebieden met een rietcultuur veel potentieel leefgebied gecreëerd worden. Ook andere bijzondere fauna-soorten kunnen van deze beheermethode profiteren, zoals de Grote vuurvlieder, de Oeverspin, de Moerassprinkhaan en de Dwergmuis.

M.b.t. begrazing

Intensieve begrazing is eveneens een ongunstige beheermethode. Vegetatie wordt bij inscharing van grote aantallen vee tot op de bodem afgevreten. In dergelijke gebieden kan de Zeggekorfslak niet overleven. Uit vele observaties is gebleken dat zeer extensieve begrazing echter wel een aanvaardbare beheermethode is. Natte, drassige oevers hebben een geringe draagkracht en worden daarom het minst bezocht, waardoor bij een lage begrazingsdruk voldoende oevervegetatie overblijft om populaties Zeggekorfslakken te herbergen. Het uitrasteren van oevervegetaties bij begrazing is een betere methode en biedt de zekerheid dat de oevervegetatie gespaard blijft. Bij grote aantallen ingeschaard vee is dit de enige methode om opgaande oevervegetatie en dus de Zeggekorfslak te beschermen. Uit de vele veldobservaties van de afgelopen jaren is gebleken dat zeggevegetaties in uitgerasterde oevers in veel gevallen vitale populaties herbergen. Ook andere faunasoorten kunnen van deze beheermethode profiteren (zie *Maaien*).

M.b.t. de vraag 'iets doen' of 'niets doen'

In Zeggevegetaties waar geen beheer plaatsvindt, worden veelal zeer grote populaties aangetroffen. In veel situaties is weinig of geen beheer voor de soort dus een goede,

goedkope en eenvoudige manier van beheren. Vanzelfsprekend dient sterke bosvorming te worden tegengegaan. Het gefaseerd en op beperkte schaal kappen van bomen in verlandingsvegetaties kan gunstig zijn voor de Zeggekorfslak. In veenplasgebieden hebben Zeggekorfslakken een duidelijke voorkeur voor open jonge verlandingsvegetaties. 516,757 Het aanleggen van vooroevers op plekken met sterke golfslag is een gunstige beheermethode doordat zo verlandingsprocessen gestimuleerd worden.

Figuur 5. Petgat in de Olde Maten waar de Zeggekorfslak als eerste gevonden is

5. Veldonderzoek in de Olde Maten

In de loop van 2009 is door [REDACTED] J (verkenkend) veldonderzoek uitgevoerd naar de verspreiding van de Zeggekorfslak in De Olde Maten. Hieronder wordt de methode kort toegelicht. Een uitgebreide toelichting op de methode wordt gegeven in [REDACTED] J et al. (2009).

5.1 Methode

Biotoopselectie

In veel natuurgebieden komt de Zeggekorfslak geclusterd voor. Doorgaans zijn het specifieke delen van biotopen waar voor deze soort de juiste omstandigheden heersen. Het voorkomen van de Zeggekorfslak is duidelijk gebonden aan bepaalde vegetatietypen, vegetatiestructuren, bepaalde plantensoorten (biotische factoren) en aan a-biotische factoren als de aanwezigheid van kalkrijk water, al dan niet in de vorm van kwel. Klimatologische omstandigheden als warmte en vocht spelen een cruciale rol in het voorkomen van de Zeggekorfslak. Aangezien de Zeggekorfslak klein is, en zoektijd naar de dieren zonder habitatkennis zeer tijdrovend kan zijn, is door een getrainde professional van [REDACTED] J naar geschikt biotoop gezocht. Binnen dit biotoop is vervolgens gezocht naar de Zeggekorfslak.

Vastleggen van de locaties

Van de onderzochte locaties zijn de RD-coördinaten steeds vastgelegd met behulp van GPS. De genoteerde coördinaten geven steeds het centrum aan van de locaties die zijn onderzocht. De nauwkeurigheid van de gebruikte handheld-GPS bedraagt 5-10 meter en is afhankelijk van weertype en aanwezigheid en dikte van het bladerdek.

Vastleggen ecologische gegevens

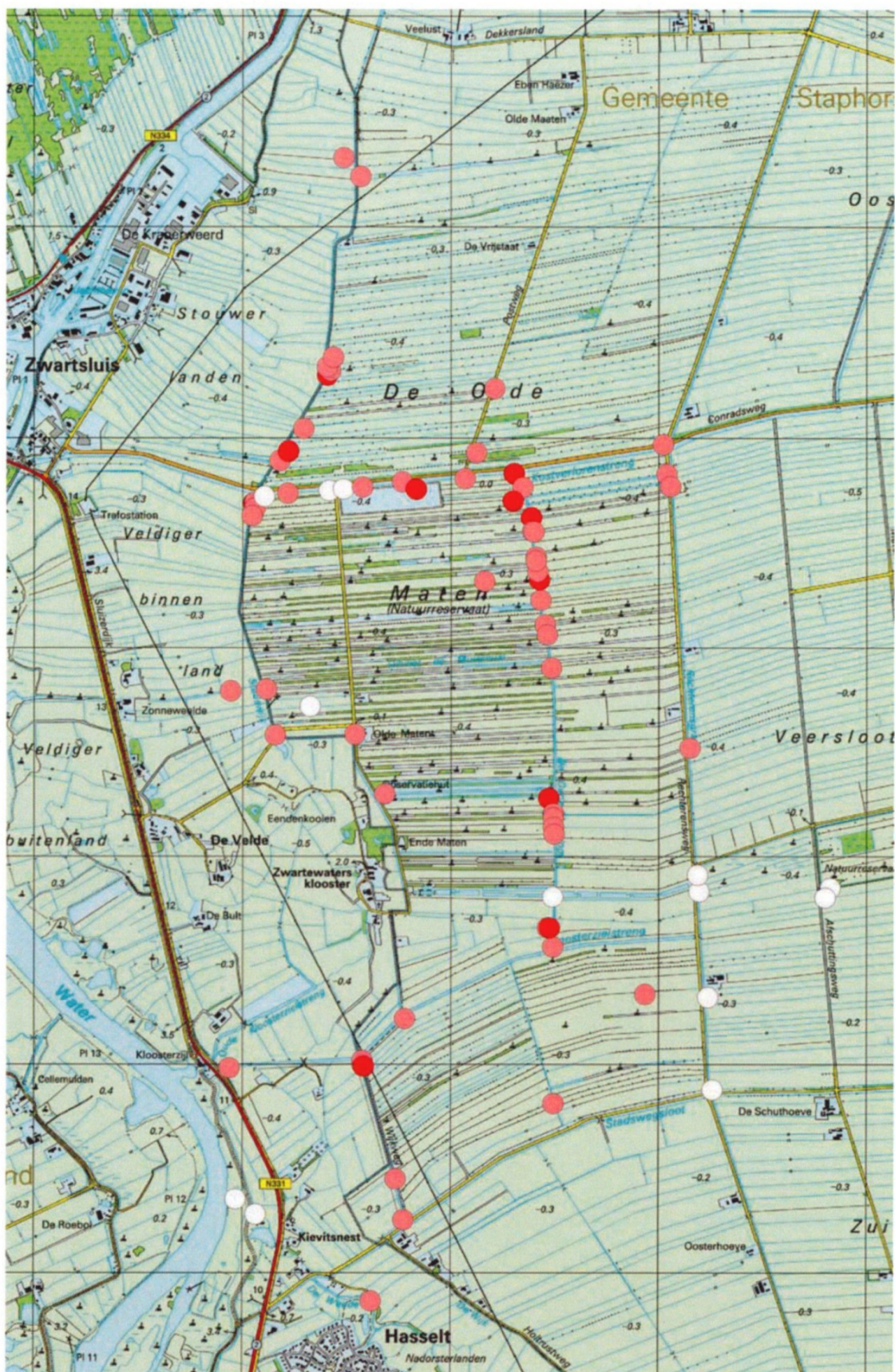
Op alle plaatsen waar is geïnventariseerd of langer of korter gezocht, is steeds een korte beschrijving van de biotoop gemaakt en zijn gegevens over bodem, beschaduwing en aanwezige vegetatie genoteerd. Ook is gekeken naar de beheermethoden die van toepassing voor de onderzochte gebieden zijn. Behalve slakken, zijn ook de waargenomen amfibieën, libellen en vissen genoteerd. Van andere faunagroepen zijn tijdens de veldverkenningen alleen aansprekende soorten genoteerd.

5.2 Veldwerk

Het veldwerk voor de Zeggekorfslak heeft plaats gevonden in de periode 28-08-2009 tot en met 04-09-2009. Aangezien de Zeggekorfslak op planten leeft en een duidelijke voorkeur heeft voor grote Zeggensoorten, is er tijdens de bezoeken aan het gebied voor gekozen om zoveel mogelijk Zeggevegetaties te onderzoeken. Ook in vegetaties met waardplanten als Gele Lis en Liesgras is gezocht. Tijdens deze verkenningen zijn geen uitvoerige tellingen gedaan. Het betreft voornamelijk 'hit and run' waarnemingen; zodra een leefgebiedje werd gelokaliseerd, zijn na vastlegging van de coördinaten ter plekke alleen op een zeer beperkt aantal planten alle aanwezige dieren geteld. Slechts in enkele gevallen is de vegetatie iets uitgebreider onderzocht en werden over een groter oppervlak de dieren geteld. In totaal zijn op deze wijze steekproefsgewijs van 16 plekken schattingen gemaakt van het aantal exemplaren per vierkante meter, gebaseerd op het aantal getelde dieren.

Op 29 en 31 augustus 2009 heeft een determinatie- en inventarisatieexcursie plaatsgevonden met drie medewerkers van [REDACTED] J. Doel was de werknemers bekend te maken met soort en de inventarisatiemethode. Behalve de Zeggekorfslak zijn daarbij ook alle andere in de vegetatie waargenomen slakkensoorten genoteerd.

Er zijn geen monsternamen uitgevoerd. In totaal is op 89 locaties binnen De Olde Maten speciaal naar de Zeggekorfslak gekeken.

Figuur 5. Waarnemingen van de Zeggekorfslak in de Olde mate
 Wit: niet aangetroffen
 Roze: Waargenomen. Rood: Relatief grote aantallen

6. Resultaten van het veldonderzoek

6.1 Voorkomen in Olde Maten en Veerslootrietlanden

Tijdens de eerste verkenning is de Zeggekorfslak in het gebied De Olde Maten (inclusief de Vrijstaat) op 59 locaties aangetroffen. Figuur 6.1 geeft een overzicht van de onderzochte locaties en de locaties waar de soort gevonden is. Bijlage 1 geeft deze informatie in tabelvorm.

In het gebied de Veerslootrietlanden is de soort op twee locaties aangetroffen langs de Rechterensgracht (op beide locaties 1 exemplaar). De meeste waarnemingen zijn gedaan langs de oevers van de Olde Matensloot. Ook in de verlande boksloten zijn veel waarnemingen gedaan. In de meest gunstige omstandigheden bleken de dichtheden op te kunnen lopen tot circa 150 exemplaren per vierkante meter.

6.2 Waardplanten

De soort is veruit het meest op Moeraszegge aangetroffen, maar ook op Pluimzegge is de soort veel gevonden. Daarnaast zijn de dieren geregeld op Hoge cyperzegge en Stijve zegge waargenomen. In andere Nederlandse gebieden is de soort slechts zelden op deze zeggesoorten te vinden. Behalve op zeggesoorten, is de soort ook op diverse andere waardplanten gevonden, zoals Gele lis en Liesgras. Het gaat om waardplanten, omdat de Zeggekorfslak op deze planten is aangetroffen terwijl in de omgeving geen zeggeplanten zijn aangetroffen. Opmerkelijk is de keuze van Grote boterbloem als waardplant. In deze vegetatie werd plaatselijk een dichtheid van 75 exemplaren per vierkante meter geteld.

6.3 Omliggende gebieden Olde Maten

Buiten De Olde Maten is de Zeggekorfslak slechts op weinig plaatsen in de omgeving van dit gebied aangetroffen. De schaarse vindplaatsen in het buitengebied betreffen sloten en vaarten die een zeer extensief oeverbeheer kennen. De aantallen zijn steeds laag. Dankzij het gesubsidieerde, extensieve oeverbeheer, hebben zich vitale zeggevegetaties kunnen ontwikkelen in brede sloten en vaarten alwaar in beperkte mate verlandingsprocessen worden getolereerd. Voor Nederland is het een nieuw gegeven dat de Zeggekorfslak ook in agrarische gebieden kan overleven die een overwegend intensief beheer kennen.

6.4 Overige fauna

Naast de Zeggekorfslak werden nog 10 andere slakkensoorten op de vegetatie aangetroffen, waaronder twee soorten van de Rode-Lijst (de Dikke korfslak *Vertigo antivertigo* en de Dwergkorfslak *Vertigo pygmaea*). Gericht onderzoek naar andere landslakken heeft niet plaatsgevonden en het aantal slakkensoorten dat daadwerkelijk in De Olde Maten voorkomt is ongetwijfeld veel groter. Van de waterslakken is vooral het voorkomen van de Platte schijfhoren noemenswaard. Van de overige diergroepen waarmee de Zeggekorfslak de biotoop deelt zijn de volgende bij de inventarisaties waargenomen: Dwergmuis (vaak), Hermelijn (in de oever van de Olde Matensloot), Dwergspitsmuis (dood: ten noorden van Zwartewatersklooster), Gerande oeverspin (vaak) en Moerasprinkhaan.

Figuur 2. Bij een lage begrazingsdruk (extensief beheer) weet de Zeggekorfslak vaak stand te houden op plaatsen die door het vee weinig tot zelden bezocht worden.

Figuur 8. Jonge veldingsvegetaties in sloot. Goede biotoop voor de Zeggekorfslak

7. Conclusies

Hieronder volgende de conclusies die uit de resultaten van het veldonderzoek zijn getrokken:

- Gezien de omvang en spreiding van het leefgebied van de Zeggekorfslak in De Olde Maten, kan gesteld worden dat het hier gaat om een stabiele populatie die al vele decennia in dit gebied aanwezig moet zijn.
- De Olde Maten vormt binnen Overijssel een aanzienlijk deel van het leefgebied voor de Zeggekorfslak.
- De Olde Maten vormt in vergelijking met leefgebieden in de provincies Groningen, Drenthe en Utrecht een belangrijk gebied voor de soort. De Zeggekorfslak is in de Olde Maten in meer km-hokken gevonden, dan in ieder van deze provincies afzonderlijk.
- De Olde Maten vormt binnen het laagveengebied van Overijssel het meest zuidelijke leefgebied. Wanneer populaties in dit gebied verdwijnen, wordt daarmee de verdere verspreiding richting het zuiden belemmerd.
- De Olde Maten vormt een belangrijk brongebied voor de omliggende poldergebieden. Gebleken is dat de soort zich heeft weten te vestigen op een aantal locaties in het agrarische gebied, waar zeer extensief slootkantenbeheer wordt uitgevoerd, zodat zich vitale zeggevegetaties in de oevers en sloten hebben kunnen ontwikkelen. Het betreft uitsluitend randgebieden die aan de Olde Maten grenzen. Het is blijkbaar vanuit De Olde Maten heeft weten te vestigen.
- De potentie van het gebied is groot: gebaseerd op inzichten in de ecologie van de soort kan zeker worden verwacht dat met de aanleg van de natte as goede aansluiting met het gebied De Weerribben ontstaat. Aldus samengevoegd met De Weerribben zal De Olde Maten onderdeel worden van het grootste en belangrijkste leefgebied in Nederland. Zo zal tevens één van de belangrijkste aaneengesloten gebieden van Europa ontstaan. Het zorgvuldig realiseren van de natte as is daarom van groot belang.
- De jonge en oudere verlandingsvegetaties van De Olde Maten vertegenwoordigen hoge natuurwaarden. Behalve het veelvuldige voorkomen van de Zeggekorfslak, zijn ook de Dikke korfslak en de Dwergkorfslak aangetroffen, alsmede meerdere andere aandachtsoorten als Dwergmuis, Gerande oeverspin, Moerassprinkhaan, Dwergspitsmuis, Waterspitsmuis en Kleine modderkruiper.
- Opvallend is dat in De Olde Maten de Zeggekorfslak geregeld is te vinden is op Stijve zegge en Hoge cyperzegge. In Nederland komt de combinatie van de Zeggekorfslak met deze zeggesoorten niet veel voor. Daarnaast werd Grote boterbloem als waardplant gebruikt. Dit was nog niet eerder in Nederland vastgesteld. De verdere keuze van waardplanten komt overeen met het landelijke beeld.

Figuur 1.
Wisselend
intensief en
extensief beheer is
kenmerkend voor
de Olde Maten

Figuur 7. Zeggenvegetaties zijn in ruime mate aanwezig langs de boorden
(of in de oevers) van de brede Olde-Matensloot

8. Aanbevelingen

8.1 Algemene aanbevelingen

Hieronder volgen een aantal aanbevelingen die specifiek van toepassing zijn op De Olde Maten. Aanbevolen wordt:

- Oevers waarin de Zeggekorfslak voorkomt niet te vergraven of bestorten. Beide activiteiten leiden tot verdwijnen van de soort op de locaties waar die worden uitgevoerd.
- Verlandingsprocessen in en langs sloten en vaarten te tolereren. Vooral verlandingszones vormen een geschikte biotoop voor de Zeggekorfslak.
- Agrariërs aan te moedigen over te gaan op extensief slootkantenbeheer. Gebleken is dat de Zeggekorfslak zich daar dan kan vestigen, mits er brongebieden in de directe omgeving zijn.
- Oevers ruim uit te rasteren, zodat Zeggekorfslakken populaties ongestoord blijven.
- Intensieve begrazing terug te brengen naar extensieve begrazing, zodat de begrazingsdruk op de oevervegetatie zo laag mogelijk is. Alleen dan kan de Zeggekorfslak zich blijvend handhaven.
- Oever- en verlandingsvegetaties zo min mogelijk te maaien.

8.2 Specifieke aanbevelingen

- Aanbevolen wordt een brede oeverzone van de Olde Matensloot, Kloosterzielstreng, Kostverlorenstreng en Stadswijk te sparen. De oever- en verlandingsvegetaties herbergen immers grote waarden voor de Zeggekorfslak en andere fauna-elementen. De Olde Matensloot herbergt de belangrijkste populaties, gevolgd door de Stadswijk en Kostverlorenstreng. Indien de graafwerkzaamheden voor de natte as achter deze zone in minder waardevolle graslanden plaatsvinden, kunnen eenvoudig belangrijke populaties gespaard worden, waardoor ook de mondingen van de boksloten met jonge verlandingsvegetaties gespaard blijven. Door korte bypasses vanaf de hoofdwaterlopen naar de boksloten te graven, kan veel waardevol gebied gespaard worden. De kraggen (drijvende vegetaties in een verlandingsproces) zijn ook voor andere faunasoorten van groot belang, zoals voor de Grote modderkruiper.
- Aanbevolen wordt de ecologische verbindingen tussen De Lende en het Nationaal park De Wieden en Weerribben te verbeteren en uit te breiden. Het optimaal verbinden van deze twee gebieden is van buitengewoon groot belang voor de uitwisseling van flora en fauna tussen de gebieden onderling, waaronder de Zeggekorfslak. Momenteel is er sprake van (nog) ongeschikte ecologische verbindingen. Een goede verbindingszone is een essentiële schakel in het realiseren van een zeer groot aaneengesloten laagveenmoeras, hetgeen één van de hoofddoelen is van het Strategisch Groenproject. Daarbij is voor de Zeggekorfslak een brede moerassige ecologische verbinding noodzakelijk. Dankzij het landelijke onderzoek van de afgelopen jaren is duidelijk geworden dat de Zeggekorfslak zich in relatief korte tijd kan vestigen in moerassige natuurontwikkelingsgebieden en agrarische gebieden met een speciaal extensief oeverbeheer, mits er bronpopulaties in de directe omgeving zijn en verplaatsing via het water en/of drijvende pollen mogelijk is. De kans dat de Zeggekorfslak gebruik zal maken van dergelijke ecologische verbindingen is groot.
- Aanbevolen wordt de boksloten met belangrijke populaties niet open te graven. Indien in de boksloten lokaal belangrijke populaties voorkomen, kan gekozen worden over te gaan tot het graven van zogenaamde bypasses.

8.3 Aanbevelingen mbt vervolgonderzoek

- Aanbevolen wordt een aanvullende inventarisatie uit te (laten) voeren, om de belangrijkste locaties voor de Zeggekorfslak in de boksloten in kaart te brengen, met als doel deze te sparen bij de graafwerkzaamheden.
- Het verdient aanbeveling om een monitoringproject op te zetten om de Zeggekorfslak-populatie te volgen na de ingrepen in het plangebied. Tot op heden heeft in Nederland nog geen gestructureerd monitoringonderzoek naar de Zeggekorfslak plaatsgevonden.
Door middel van monitoring kunnen bijvoorbeeld trends binnen populaties of leefgebieden gevolgd worden. Aan de hand van de verzamelde informatie kunnen objectief onderbouwde uitspraken gedaan worden over de gevolgen van ingrepen in een plangebied, beheermethoden en/of natuurlijke processen, zoals veranderingen in vegetaties door successie.

9. Dankwoord

Dank gaat uit naar [redacted] van Staatsbosbeheer voor het verstrekken van informatie over het beheer van de Olde-Maten en [redacted] (Dienst Landelijk Gebied). Dank gaat uit naar medewerkers van [redacted] voor hun getoonde interesse. Dank gaat verder uit naar [redacted] voor tekstcorrecties. [redacted] en [redacted] wil ik bedanken voor het opstellen van de brief aan DLG en de Provincie Overijssel (zie bijlage 2).

Figuur 7. Zeggenvegetaties zijn in ruime mate aanwezig langs de boorden (of in de oevers) van de brede Olde-Matensloot

Literatuur

- [J], A. & [J] 2007, Verspreiding en Habitat van de Zeggekorfslak *Vertigo moulinsiana* in Zuid-Holland. [J] [Rapportnummer 2007-04]. 23p.
- [J], A., [J] & [J], 2009. Inhaalslag verspreidingsonderzoek. Mollusken van de Europese Habitatrichtlijn. Resultaten van het inventarisatiejaar 2008. Zeggekorfslak *Vertigo moulinsiana*. [J] [Rap. 2009-11]. 53 [J]
- [J], A., 2008. Verspreiding en Habitat van de Zeggekorfslak *Vertigo moulinsiana* in de Vechtstreek. [J] 64 [J]
- [J], A., 2010. Verspreiding en Habitat van de Zeggekorfslak [J] *moulinsiana* in het natuurreservaat De Wieden en Weerribben. [J] (in prep.).
- [J], A., 2010. De Zeggekorfslak in het Natura-2000 gebied De Olde Maten en de Veerslootlanden. [J] (in prep.).
- [J], [J], [J] & [J], 2008. Soorten van het Leefgebiedenbeleid. [J]
- [J], A.W., [J], [J] & [J], 2006. De [J] bedreigd, maar wijder verspreid dan gedacht. – De Levende Natuur: 107: 247-251.
- [J] 1990. Die Verbreitung und Ökologie von *Vertigo moulinsiana*. [J], München 1990 (Steinbachs Naturführer 10) ISBN 3-570-03414-3.
- [J], S. en [J], 1998. Het huidige voorkomen en de biotoop-bescherming van de Zeggekorfslak *Vertigo moulinsiana* [J], 1849) in Nederland. Correspondentieblad van de [J] 300: 2-9.
- [J], S.M.A. 1998a. De Zeggekorfslak *Vertigo moulinsiana* in het dal van de Geleenbeek. Rapportage [J] november 1998. 28 pp.
- [J], S.M.A. 1998b. De Zeggekorfslak, *Vertigo moulinsiana* [J], 1849) (Gastropoda, Pulmonata) in Nederland. Correspondentieblad van de [J] 300: 2-9.
- [J] Ecology of Desmoulin's Whorl Snail. Conserving Natura 2000 Rivers Monitoring Series. No. 6. English Nature.
- [J], [J] & [J] 1995. De vegetatie van Nederland 2. Opulus press, Uppsala, Leiden.
- [J], [J] & [J] 1999. De vegetatie van Nederland 5. Opulus press, Uppsala, Leiden.
- [J], [J] & [J], 2005. Atlas van Plantengemeenschappen in Nederland. Deel 4. Bossen, struwelen en ruigten. KNNV, Utrecht. 282 pp.

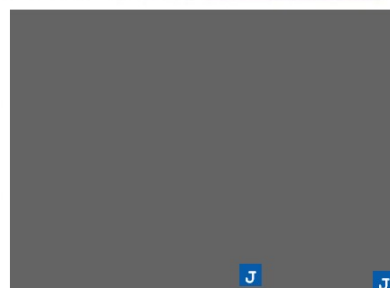
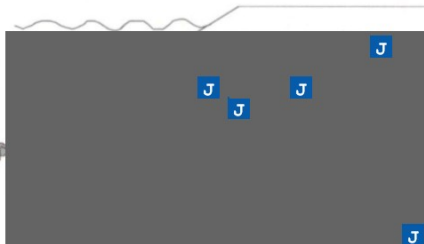
BIJLAGE 1

Bijlage 1. Overzicht van de waarnemingen van de Zeggekorfslak in De Olde Maten.				
Datum	coördinaten	aantal	Naam gebied/locatie	Geschatte dichtheden en/of opmerkingen
28-08-2008	203,681/515,299	9	Olde Maten Kijkhut	
28-08-2008	204,471/515,279	17	Olde Matensloot	75m2
28-09-2008	204,492/515,204	3	Olde Matensloot	
28-09-2008	204,494/515,206	1	Olde Matensloot	
28-09-2008	204,991/515,249	5	Olde Matensloot	
28-09-2008	204,493/515,186	4	Olde Matensloot	
28-09-2008	204,494/515,141	4	Olde Matensloot	
28-09-2008	204,497/515,019	2	Olde Matensloot	
28-09-2008	204,497/515,107	2	Olde Matensloot	
28-09-2008	204,490/514,804	0	Olde Matensloot	
28-09-2008	203,778/514,219	3	Kloosterzielstreng	
28-09-2008	204,490/514,804	0	Kloosterzielstreng	
28-09-2008	204,934/514,337	4	Kloosterzielstreng	
28-09-2008	204,491/514,565	4	Kloosterzielstreng	25m2
28-09-2008	204,466/514,657	4	Olde Maten	25m2
28-09-2008	204,475/514,657	19	Olde Maten	50-75m2
28-09-2008	205,039/516,828	1	Olde Maten	
28-09-2008	205,022/516,969	1	Kostverlorenstreng	<10m2
28-09-2008	204,123/516,930	9	De Vrijstaat	
28-09-2008	204,211/517,235	1	De Vrijstaat	
29-08-2009	204,388/516,621	12	Olde Matensloot	50-75m2
29-08-2009	204,393/516,557	5	Olde Matensloot	
29-08-2009	204,400/516,554	5	Olde Matensloot	
29-08-2009	204,410/516,433	1	Olde Matensloot	<10m2
29-08-2009	204,427/516,327	54	Olde Matensloot	125-150m2
29-08-2009	204,419/516,365	7	Olde Matensloot	
29-08-2009	204,410/516,416	2	Olde Matensloot	<10m2
29-08-2009	205,824/514,847	0	Veerslootrietlanden	
29-08-2009	205,8/514,8	0	Veerslootrietlanden	
29-08-2009	205,8/514,8	0	Veerslootrietlanden	
29-08-2009	205,513/511,281	0	Stadsgaten	
29-08-2009	205,4/511,2	0	Stadsgaten	
29-08-2009	204,433/516,229	2	Olde Matensloot	
29-08-2009	204,454/516,112	2	Olde Matensloot	
29-08-2009	204,464/516,064	4	Olde Matensloot	
29-08-2009	204,484/515,902	3	Olde Matensloot	
29-08-2009	203,178/516,893	2	Vrijstaat/Stadswijk	<10m2
29-08-2009	203,22/516,937	27	Vrijstaat/Stadswijk	125-150m2
29-08-2009	203,292/517,044	4	Vrijstaat/Stadswijk	
29-08-2009	203,318/517,050	1	Vrijstaat/Stadswijk	
29-08-2009	203,566/518,237	1	Vrijstaat/Stadswijk	
29-08-2009	203,485/518,326	5	Vrijstaat/Stadswijk	
30-08-2009	203,052/516,690	17	Olde Maten	30-50 op een pol pluimzegge

30-08-2009	203,058/516,693	1	Olde Maten	
30-08-2009	203,058/516,665	6	Olde Maten	<10m2
30-08-2009	203,045/516,630	4	Olde Maten	
30-08-2009	203,104/516,722	0	Kostverlorenstreng	
30-08-2009	203,216/516,737	1	Kostverlorenstreng	
30-08-2009	203,414/516,750	0	Kostverlorenstreng	
30-08-2009	203,483/516,757	0	Kostverlorenstreng	
30-08-2009	203,575/516,767	3	Kostverlorenstreng	
30-08-2009	203,766/516,792	6	Kostverlorenstreng	
30-08-2009	203,834/516,756	10	Kostverlorenstreng	40m2
30-08-2009	204,068/516,807	2	Kostverlorenstreng	
30-08-2009	204,162/516,319	4	Kostverlorenstreng	
30-08-2009	204,305/516,831	12	Kostverlorenstreng	
30-08-2009	204,347/516,766	1	Kostverlorenstreng	
30-08-2009	204,3/516,70	27	Olde Maten	50-75m2 Schatting van geërdingen
30-08-2009	203,538/515,585	2	Olde Maten	
30-08-2009	203,574/514,002	1	Kloosterzielstreng	
30-08-2009	203,574/514,018	5	Kloosterzielstreng	
30-08-2009	203,581/513,990	14	Kloosterzielstreng	
30-08-2009	203,773/513,252	1	Kloosterzielstreng	
30-08-2009	203,617/512,864	2	De Weede Hasselt	
30-08-2009	202,936/513,982	5	Kloosterzielstreng	
30-08-2009	202,967/513,352	0	Zwarte water	
30-08-2009	203,063/513,279	0	Kievitsnest	
31-08-2009	203,407/517,299	70	Vrijstaat/Stadswijk	75-100m2
31-08-2009	203,421/517,319	5	Vrijstaat/Stadswijk	
31-08-2009	203,406/517,337	3	Vrijstaat/Stadswijk	
31-08-2009	203,435/517,383	3	Vrijstaat/Stadswijk	
31-08-2009	203,155/515,582	2	Olde Maten	
01-09-2009	205,057/516,770	1	Rechterensgracht	
02-09-2009	205,150/515,520	1	Rechterensgracht	
02-09-2009	205,194/514,829	0	Rechterensgracht	
02-09-2009	205,187/514,910	0	Rechterensgracht	
02-09-2009	205,237/514,322	0	Olde Maten	
04-09-2009	203,323/515,720	0	Olde Maten	
04-09-2009	203,113/515,801	1	Olde Maten	
04-09-2009	202,942/515,793	3	Veldiger Binnenland	
04-09-2009	204,494/513,811	1	Olde Maten	
04-09-2009	203,735/513,449	2	Olde Maten	
04-09-2009	205,259/513,877	0	Rechterensgracht T	

BIJLAGE 2

Brief van ANEMOON en NMV aan provincie en [REDACTED] [REDACTED]

Betreft: Herinrichtingsproject Olde Maten en De Vrijstaat, gevolgen voor de mollusken van de Europese Habitatrichtlijn
Datum: 12 september 2009
Aanleiding: [REDACTED]
CC: [REDACTED]

Geachte mevrouw/mijnheer [REDACTED]

Onlangs is bij ons bekend geworden dat binnen niet al te lange tijd ingrijpende herinrichtingwerkzaamheden plaats zullen gaan vinden in het natuurgebied de Olde Maten en De Vrijstaat. Dit in het kader van het realiseren van een ecologische verbinding met de Wieden in de vorm van een zogenaamde natte as. In deze brief vragen wij u rekening te houden met twee bijzondere en beschermde soorten slakken bij deze werkzaamheden. Bij de huidige plannen maken wij ons vooral zorgen over de Zeggekorfslak.

Uit overleg met [REDACTED] van SBB is duidelijk geworden dat hierbij de waardevolle oevers van de Olde Matensloot, de oostoever van de Stadswijkvaart die langs de Vrijstaat loopt, en een deel van de zuidoever van de Kostverlorenstreng en Kloosterzielstreng vergraven zullen worden. Vervolgens zullen al de boksloten (in fasen) open gegraven worden.

Tijdens inventarisaties die door de [REDACTED] in de periode 27-08-2009 tot en met 04-09-09 hebben plaatsgevonden is duidelijk geworden dat het gebied zeer grote populaties van de Zeggekorfslak *Vertigo moulinsiana* (landslak) en vitale populaties van de Platte schijfhoren *Anisus vortex* (zoetwaterslak) herbergt. De Zeggekorfslak staat vermeld op bijlage 2 van de Europese Habitatrichtlijn en de Platte schijfhoren op bijlage 2 en 4. Ze staan ook op de Nederlandse Rode Lijst Mollusken van het [REDACTED] als 'kwetsbaar'.

De Zeggekorfslak komt veelvuldig voor in de met zeggen en kruiden begroeide oevers. In het hele gebied worden deze oevers zeer extensief beheerd of ze zijn uitgerasterd, wat voor de Zeggekorfslak een goede beheermethode is. De Olde Matensloot vormt het kerngebied. Daarnaast komt de soort ook op veel plaatsen voor in de verlandde boksloten van de Olde Maten en de Vrijstaat. In de meest gunstige omstandigheden kunnen dichtheden oplopen tot ca. 150 exemplaren per vierkante meter. Het gaat dus om waardevolle, zeer vitale populaties. De Olde Maten en Vrijstaten vormen een belangrijk brongebied voor de soort in dit poldergebied. De Platte schijfhoren is algemeen tot talrijk in de gehele Oldematenloot aangetroffen, daarnaast is de soort in enkele boksloten aangetroffen, op plaatsen waar nog geen verlanding heeft plaatsgevonden.

Indien de werkzaamheden volgens plan plaats zullen vinden, betekent dit dat in de Olde Maten en de Vrijstaten al de biotoop van Zeggekorfslak gaat verdwijnen.

In het zuidelijke deel van de Olde maten hebben al werkzaamheden plaatsgevonden waarbij de verlandde sloten zijn open gegraven. Helaas zijn onbewust hierdoor de daar voorkomende populaties van de Zeggekorfslak verdwenen. [REDACTED] en de [REDACTED] maken zich grote zorgen over de negatieve impact die de geplande werkzaamheden zullen hebben op de Zeggekorfslak.

Wij dringen er op aan dat er voor de aanvang van de werkzaamheden een uitgebreide aanvullende inventarisatie gedaan wordt om zo de belangrijkste populaties in kaart te brengen om deze vervolgens te sparen. Vanzelfsprekend dient dit te worden gedaan door mensen die jarenlange ervaring hebben met onderzoek naar deze soorten. Uit controles van determinaties uitgevoerd door onervaren waarnemers, blijkt namelijk dat de Zeggekorfslak dikwijls verward wordt met vier andere korfslaksoorten die kunnen leven in dezelfde biotoop.

Voor een voorbeeld van het in kaart brengen en sparen van belangrijke populaties Zeggekorfslakken willen we u graag wijzen naar het herstelproject Ankeveense polder te download via:
<http://www.anemoon.org/natura-2000/downloads/rapporten/lokaal-verspreidingsonderzoek/zeggekorfslak/>.

Voor de Platte schijfhoren kunnen de omstandigheden beter worden wanneer de verlandde sloten open gegraven worden. De Olde Matensloot is een belangrijk kerngebied van de Platte schijfhoren in de Olde Maten en dient daarom (in eerste instantie) zoveel mogelijk ongemoeid gelaten te worden. Het inlaten van gebiedsvreemd water dient te worden voorkomen.

In toenemende mate worden wij, met wederzijdse tevredenheid, als belanghebbende door provincies en natuurbeheerders betrokken bij besluitvorming over inrichtings- en herinrichtingsplannen. We zouden het op prijs stellen wanneer wij vanwege onze specialistische kennis en ervaring ook door de Provincie Overijssel en [redacted] als belanghebbende partij bij inrichting en herstel werkzaamheden betrokken worden. Het verspreidingsonderzoek naar Nederlandse weekdieren (mollusken) wordt sinds 1994 gecoördineerd door [redacted]. Dit onderzoek vindt plaats in het kader van het Atlasproject Nederlandse Mollusken (ANM). Ook de [redacted] participeert in dit project. In 2004 is als deelproject van het Atlasproject het zogenaamde "HabSlak-project" van start gegaan op verzoek van het [redacted]. Dit project heeft tot doel de landelijke verspreiding van mollusken van de Habitatrichtlijn (Zeggekorfslak, Nauwe korfslak en Platte schijfhoren) beter in kaart te brengen. Naast het inventariseren staat ook het verzamelen van ecologische kennis centraal, alsmede het uitbrengen van adviezen met betrekking tot bescherming van de betreffende soorten. Dankzij de vele inventarisaties en onderzoeken is door de jaren heen veel specialistische kennis en ervaring opgedaan met de slakkensoorten van de Europese Habitatrichtlijn en andere weekdiersoorten. Dergelijke kennis is niet of onvoldoende aanwezig bij [redacted], dat momenteel de natuurwaarden in kaart brengt en [redacted] zal gaan adviseren. Onlangs heeft een excursie met enkele mensen van dit bureau plaatsgevonden om ze bekend te maken met de Zeggekorfslak en de Platte schijfhoren en de biotoop van deze soorten etc. [redacted] wil graag onze waarnemingen gebruiken voor hun rapportage. Ze willen alleen niet dat wij ons met deze rapportage bemoeien. Vanwege het feit dat in het gebied de Olde Maten grote, zeer vitale en waardevolle populaties van deze soorten voorkomen, vinden wij het belangrijk dat de specialistische kennis en ervaring die is opgedaan bij het Atlasproject Nederlandse Mollusken en het Habslak-project goed gebruikt wordt bij dit project.

Wij willen er hierbij op aandringen dat inventarisaties en advisering met betrekking tot de Zeggekorfslak en Platte schijfhoren en de rapportages daaromtrent door [redacted] gedaan worden, om te voorkomen dat populaties van deze soorten onnodige schaden wordt berokkend of juist onnodig (hoge) kosten worden gemaakt voor mitigerende maatregelen.

Met vriendelijke groeten,

[redacted]
[redacted]

[redacted]
[redacted]
[redacted]

[redacted]
[redacted]
[redacted]

BIJLAGE 3

J

J

J

J

uw brief van
12 september 2009 -
onderwerp
Inrichting Olde Maten
PWE 12698-92509

ons kenmerk
[redacted] 2
doorkiesnummer
[redacted]

datum
9 november 2009
bijlagen
-

Geachte heer/mevrouw [redacted] J,

Recentelijk hebben wij van u een brief ontvangen met betrekking tot het voorkomen van enkele specifieke soorten mollusken in het gebied Olde Maten. In deze brief sprak u uw bezorgdheid uit over of er wel voldoende aandacht zou zijn voor deze organismen in relatie tot de geplande herinrichting van het gebied.

Ik kan u hierbij geruststellen dat wij onze planuitwerking en -uitvoering zodanig zullen organiseren dat de bestaande natuurwaarden van het gebied zo veel mogelijk intact gelaten worden. Dat is ook de reden geweest dat wij de [redacted] J, via [redacted] J, opdracht hebben gegeven om het gebied steekproefsgewijs te inventariseren op de Zeggekorfslak en de Platte Schijfhoorn. Wij waren en zijn ons er van bewust dat het gebied al diverse bijzondere soorten herbergt. Hier zullen wij onze planvorming dan ook op afstemmen. Behalve deze wens/eis vanuit de inhoudelijke projectrandvoorwaarden, moge het duidelijk zijn dat wij voor de werkzaamheden een Nb-wetvergunning en een Flora- en Faunawetonthefing aan dienen te vragen. Ook dat zal een waarborg zijn dat de bestaande natuurwaarden in het Olde Maten gebied zo veel mogelijk ontzien worden.

Ook uit u in uw brief zorgen ten aanzien van het juist interpreteren van de veldgegevens door [redacted] J ik heb [redacted] J opdracht gegeven voor dit Flora en Fauna-onderzoek, omdat de [redacted] J voldoende overtuigd is van hun kwaliteit van werken. Daarin ben ik bevestigd door de stappen die [redacted] J heeft genomen om de [redacted] J in te schakelen voor het heel specialistische veldwerk ten aanzien van de mollusken. Zij hebben erkend dat ze daarvoor te weinig kennis zelf in huis hebben, maar hebben wel de juiste wegen bewandeld om die specialistische kennis in te schakelen [redacted] J. Zodoende hebben wij er alle vertrouwen in dat er een goed en bruikbaar rapport komt ten aanzien van de actuele natuurwaarden van de Olde Maten.

Datum Kenmerk
9 november 2009 DLGO/09/59792

Vervolgblad
2

Rest mij u te bedanken voor uw inbreng tijdens de veldinventarisaties en de
getoonde actieve betrokkenheid.

Ik hoop u hiermee voldoende te hebben gerustgesteld. Mocht u nog vragen
hebben, dan kunt u contact opnemen met

Met vriendelijk groet,

Toelichting grondslagen

In dit document kunt u secties vinden die onleesbaar zijn gemaakt. Deze informatie is achterwege gelaten op basis van de Wet open overheid (Woo). De letter die hierbij is vermeld correspondeert met de bijbehorende grondslag in onderstaand overzicht.

J Art. 5.1 lid 2 sub e

Het belang van de openbaarmaking van deze informatie weegt niet op tegen het belang van de eerbiediging van de persoonlijke levenssfeer van betrokkenen